

Milí návštevníci, pozývame vás na návštevu karpatských lesov v okolí Bratislavy, ktoré sú obľúbenou rekreačnou lokalitou pre rodiny s deťmi, turistov, či bežcov. Karpatské lesy však ukrývajú aj zaujímavé prírodné zákutia a poskytujú útočisko jedinečným druhom rastlín a živočíchov. Horné povodie potoka Vydrica, ktorý preteká celým údolím a Železnou studienkou, s jeho starými jelšovými a bukovými porastmi si dodnes zachoval prírodný charakter. Možno sa vám pošťastí uvidieť niektoré z chránených živočíšnych druhov, ako sú rak riavový, fuzáč alpský, roháč obyčajný či salamandra škvrnitá. Veríme, že k zachovaniu týchto krás prispieje aj plánované vyhlásenie Prírodnej rezervácie Pramene Vydrice priamo v srdci územia.

Vďaka finančnej podpore Nadácie SPP sa nám v rámci projektu Zo školských lavíc do prírody podarilo pripraviť materiál, ktorý práve držíte v rukách. Nájdete v ňom nielen prehľadnú mapu okolia (od Červeného mosta po Sanatórium), ale aj zaujímavosti zo sveta živej a neživej prírody, či hravé aktivity pre deti.

Prajeme vám veľa príjemných prechádzok, zábavy a radosti z poznávania našich karpatských lesov! Kolektív DAPHNE

Finančná podpora: Nadácia SPP

Vydal: DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, www.daphne.sk | Zdroj: Svet Karpát (DAPHNE), Rozmanitosť života (DAPHNE), Školy pomáhajú chrániť životné prostredie (DAPHNE), www.vydrica.sk, Monitoring fauny a flóry 1996 – 2005 (Mestské lesy v BA) www.ba-lesy.sk | Zostavila: Jana Menkynová
Jazyková úprava: Andrea Kráľovičová | Fotografie: Ján Dobšovič, archív DAPHNE | Mapa: Rastislav Lasák
Grafický dizajn a kresby: Richard Watzka, www.RWdesign.sk | Tlač: Cicero, Bratislava, www.cicero.sk

Železná studienka

sprievodca prírodnými zaujímavosťami

Zaujímavosti zo sveta Karpát

Dnešné pomenovanie Karpát sa vyvinulo z termínu predkeltského indoeurópskeho pôvodu *Karpates oros*. Súčasťou tohto rozsiahleho európskeho horského systému s rozlohou asi 210 000 km² a dĺžkou takmer 1500 km sú aj Malé Karpaty (ako samostatná regionálna jednotka). Ich najmohutnejšou a najrozsiahlejšou časťou sú Pezinské Karpaty, v ktorých sa práve nachádzate.

Lesné spoločenstvá sa tu nachádzajú v troch hlavných vegetačných stupňoch. Plošne najrozsiahlejšie sú bukové a zmiešané bukové lesy, na teplejších stanovištiach sú na menších plochách zastúpené aj dubovo-hrabové lesy. Pozdĺž potoka Vydrica, najmä v jeho dolnej časti, sú fragmenty lužných lesov.

Podložie v okolitých karpatských lesoch tvoria prevažne granitoidy a kryštálické bridlice, substrát toku Vydrica najmä balvany, skaly, štrk a piesok.

Pôda je našim najcennejším prírodným bohatstvom – veď v jednej hrsti lesnej pôdy je asi toľko živočíchov, koľko je ľudí na zemi! Denne po nej kráčame a berieme ju ako samozrejmu súčasť nášho života. Patrí však medzi neobnoviteľné prírodné zdroje, pričom 1 cm pôdy vzniká 100 až 400 rokov.

Územím preteká podhorský potok Vydrica, ktorý je ľavostranným prítokom Dunaja. Vydrica vyviera dvoma prameňmi nachádzajúcimi sa vo výške 505 m n. m. Celková dĺžka potoka je 17 km a celková plocha povodia predstavuje približne 32 km².

Vedeli ste, že...?

...salamandra škvrnitá má na pokožke výstražné žlté až oranžové škvrny, ktoré upozorňujú na prítomnosť jedových žliaz? Jed nie je prudký, ale menšie živočích môže aj usmrtiť. Zvonku dráždi sliznice, a preto sa prejavy otravy môžu objaviť aj vtedy, keď si po dotyku jej pokožky neumyjete ruky. Salamandra je prevažne nočný živočích. Vyhľadáva najmä malé potôčiky a bahňité tóny pozdĺž potokov, ale nepohrdne ani studničkou či rybníkom.

...ropucha bradavičnatá vydáva v čase párenia typický krochavý zvuk? V marci, v čase jarnej migrácie, sa presúva z lesa do okolitých rybníkov. Samička po spárení pripevní želatínovú šnúru obsahujúcu až 6 000 vajíčok na vodné rastliny. Ropucha bradavičnatá je naša najväčšia ropucha.

Komu patria vajíčka?

Vyznač cestičku od vajíčka k obojživelníkovi (pomocou farebnej ceruzky).

Zisti kvalitu vody (pomocou vodných bezstavovcov).

Pomocou jednoduchého sitka opatrne načri na bezpečnom mieste do potoka Vydrica (napr. schody v areáli Mlyna Klepáč). Svoj „úlovok“ umiestni do pripravenej nádoby s vodou, aby si ho mohol ľahko určiť. Pri identifikácii ti pomôže priložený kľúč a na určenie kvality vody tabuľka s indexom tolerancie. Nezabudni všetky živočíchky vrátiť včas späť do vody. Prijemné spoznávanie!

Je rybník/potok naozaj čistý?

SKUPINA č. 1	SKUPINA č. 2	SKUPINA č. 3
☐ Larva potočníka	☐ Larva vážky	☐ Pijavica
☐ Vodniak	☐ Krivák	☐ Larva pakomára
☐ Kotúľka	☐ Rak	☐ Larva komára
☐ Potápnik	☐ Korčullarka	☐ Červy tubifex

Výpočet kvality vody pomocou indexu tolerancie vodného znečistenia:

a = počet rôznych druhov organizmov zo skupiny č. 1: × 3 =

b = počet rôznych druhov organizmov zo skupiny č. 2: × 3 =

c = počet rôznych druhov organizmov zo skupiny č. 3: × 3 =

Celková hodnota indexu = súčet a + b + c =

Vyhodnotenie kvality vody na základe celkovej hodnoty indexu:

23 a viac = vynikajúca

22 – 17 = dobrá

16 – 11 = nevyhovujúca

10 a menej = zlá

...užovku hladkú si ľudia často mýlia s vretenicou? Je to nejedovatý had, ktorý je bežný aj v našich karpatských lesoch. Užovka má na chrbte dvojradový bodkovaný vzor, ktorý sa dá pri jej rýchlych pohyboch ľahko popliesť so zubatým vzorom vretenice. Užovka má okrúhle očné zrenice, vretenica ich má štrbinovité ako mačka.

...lišajníky patria medzi najpomalšie rastúce organizmy a dožívajú sa vysokého veku (v arktických oblastiach až 4 000 rokov)? Sú pozoruhodnou skupinou organizmov a sú známe predovšetkým ako indikátory kvality ovzdušia. Najcitlivejšie sú druhy rastúce na stromoch (epifytické), keďže v korunke stromu sa na veľkej celkovej listovej ploche zachytí mnohonásobne viac škodlivín. Tie dažďová voda zmyva a stekajúc po kmeni sa hromadia v lišajníkoch.

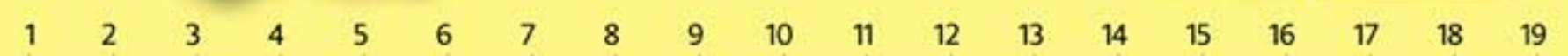
...buk lesný je najrozšírenejšia pôvodná drevina v našich karpatských lesoch, ktorá dorastá do úctyhodnej výšky až 50 metrov? Vytvára vysoké, sivé, hladké a rovné kmene ako stĺpy v katedrále. Plodom je trojhranná nažka – bukica. Podľa keltského stromového kalendára sú ľudia narodení v znamení tohto stromu, čiže 22. 12. často králi alebo kráľovné vo svojom odbore.

Kto je starší?

Urči vek lišajníkov (pomocou pravítka).

Nájdí počas prechádzky v lese lišajník. Aby si vedel odhadnúť jeho vek, nezabudni, že najpomalšie rastú druhy s kôrovitou stielkou, t. j. asi 1 mm za rok. Niektoré lupeňovité a kričkovité lišajníky narastú až 15 mm za rok. Teraz už len zober pravítko a odmeraj vzdialenosť od stredu stielky.

1
Náučný chodník – Pri spoznávaní okolitých drevín, histórie, technických pamiatok, ako aj zaujímavostí zo sveta živej prírody odporúčame využiť existujúce náučné chodníky (Dendrologický chodník, Červený most – Železná studienka – Kamzíček).

3
Mlyny – Z pôvodných deviatich mlynov sú v súčasnosti na Vydrici zachované len dva: IX. mlyn známy ako „Suchý mlyn“ a VIII. mlyn „Klepáč“. Pomenovanie Klepáč má nemecký pôvod (Clepeis) a pochádza pravdepodobne z 15. storočia. Areál mlyna dnes ponúka program najmä rodinám s deťmi a školám, ale slúži aj turistom na malé občerstvenie.

5
„Mŕtve drevo“ – Napohľad mŕtve, ale pritom plné života. Stojace či ležiace drevo v rôznom stupni rozkladu je nenahraditeľným miestom pre stovky rôznych druhov živočíchov (úkryt a zimovisko pre salamandru škvrnitú) a húb (podpŕhovka bezprsteňová). Rozklad dreva jedného stromu môže trvať 20 až 180 rokov.

7
Meander Vydrice – Meander predstavuje odchýlku vodného toku od priameho smeru vo forme oblúka a vzniká vďaka bočnej erózii vodného toku. Pozdĺž Vydrice nájdeme niekoľko takýchto malebných miest.

2
Jarná migrácia žiab – Počas každoročnej marcovej akcie *Pomoc ropuchám pri jarných migráciách* na Železnej studienke sa podarí zabrániť úhynu mnohých žiab. Pri výstavbe zábran pomáhajú viaceré inštitúcie a dobrovoľníci.

4
Rak riavový (*Austropotamobius torrentium*) – Vzácneho raka riavového, ktorého výskyt je v rámci Slovenska unikátny, môžeme nájsť aj v hornom toku Vydrice. Dosahuje dĺžku do 90 mm a o jeho vzácnosti svedčí aj zaradenie medzi druhy európskeho významu sústavy chránených území NATURA 2000, to znamená, že jeho ochrana je dôležitá z európskeho hľadiska.

6
Jarný aspekt – Prebúdanie jari je v karpatských lesoch očarujúce. Typickým príkladom je koberec z bielych a ružovo-fialových chochlačiek.

8
Ohnisko – Na obľúbené opekanie v prírode využívajte výlučne „miesta na kladenie ohňa“. Hlavnou príčinou vzniku požiaru je práve nedbanlivosť a podcenenie rizika. Dôsledkom je nielen mechanické poškodenie, ale často aj viditeľné zmeny na vegetácii či živočíchoch.

Legenda

- zastávka MHD
- informácie
- parkovisko
- zákaz vjazdu motorových vozidiel
- reštaurácia
- občerstvenie, bufet
- toalety
- odpadové koše

- cyklotrasy
- náučný chodník
- značkové turistické chodníky
- chodníky
- spevnené komunikácie
- lesné cesty
- lanovka, vlek
- železnica

- výškový bod
- bunker
- prameň
- pamätník
- mostík
- ohnisko
- altánok
- kríž, božie muky

- nadmorská výška:
- 200 m n. m.
 - 250 m n. m.
 - 300 m n. m.
 - 350 m n. m.
 - 400 m n. m.

